

Starogrška književnost

UVOD

Starogrška književnost je najstarejša in najizvirnejša evropska književnost. Od Grkov precej prevzamejo Rimljani, pozneje pa tudi drugi evropski narodi. V delih evropskih književnikov različnih obdobjih pogosto najdemo motive iz grških literarnih del oz. iz grške mitologije, tako npr. tudi pri Francetu Prešernu. V času grške književnosti so nastale do danes znane vrste ter zapisi. To so: v pesništvu ljubezenska pesem, elegija, epigram, himna, oda, satira in druge, med epskimi ali pripovednimi zvrstmi ep, roman, pravljica, bajka, novela, v dramatiki tragedija, komedija in kratki dramski prizori. Precejšen delež so imele pol književne zvrsti, kot so zgodovinopisje, biografija, filozofska proza, dialogi, poučne pesnitve, pisma in druge zvrsti. Izraz starogrška književnost obsega dobo stare Grčije do Rimljanov. V Antiki so se razvile tudi vse tri književne zvrsti: lirika, epika ter dramatika.

STAROGRŠKA KNJIŽEVNOST

Starogrško književnost delimo na tri obdobja :

- arhaično ali pred klasično (8.-5. stol. pr. n. št.)
- atiško ali klasično (5. in 4. stol. pr. n. št.)
- helenistično (4. stol. pr. n. št. –6. stol. n. št.)

Arhaično ali pred klasično

V tem obdobju se razvijeta predvsem lirika in epika. Najpomembnejši predstavnik je Homer, avtor epov Iliada in Odiseja.

Epika

Znana epa sta Iliada ter Odiseja od Homerja. Epa sta nastala na podlagi dolge ustne tradicije junaškega pesništva. V ljudski kozmološki epiki in pregovorne modrosti prevladuje Heziod.

Homer

Homer je bil antični grški pesnik verjetno doma iz Male Azije. O njegovem življenju je znano malo gotovega in nekateri domnevajo, da je zgolj izmišljena oseba. Najverjetneje je bil eden izmed rapsodov, ki so bili potujoči grški pevcev, ki jih je spremljala lira. Najverjetneje je bil slep. Njegov rojstni kraj ni znan. Homerjeva dela so se štela kot splošna izobrazba pri starih Grkih in Rimljanih. Celotni filozofa Platon in Aristotel sta ga večkrat citirala.

Iliada

Iliada je junaški ep, ki ga je napisal Homer. Ime izhaja po imenu mesta Troja, ki se po grško imenuje Ilion. Govori o zadnjih 50 dneh trojanske vojne. Sestavljena je iz 24 spevov, ki je napisana v značilnem verzu staro grške epike. Iliado je v slovenščino prevedel Anton Sovre. V njej je človeška usoda popolnoma prepuščena volji bogov. Odiseja je neke vrste nadaljevanje Iliade, ko se Odisej vrača na rodni otok Itaka.

Odiseja

Je grški junaški ep, ki ga je napisal Homer in so ga neprestano dograjevali, kar nakazuje, da so neprestane prekinitve glavne zgodbe. Odiseja je sestavljen iz 24 spevov in je nadaljevanje Iliade. Oba epa sta vira preučevanja grške družbe v obdobju od 12. do 8. stoletje pr. n. št..

Atiško ali klasično

V tem obdobju se razvije predvsem dramatika. Najpomembnejši pisci tragedij so: Ajshil, Evripid in Sofoklej. Manj pomembna je komedija. Najpomembnejši avtor je Aristofan.

Grška dramatika

O dramatiki govorimo, ko iz izbora izločijo posameznika, ki odgovarja zboru. Vzpostavi se dialog ali dvogovor, ki je temelj dramatike. Drugega igralca je dodal Ajshil, tretjega pa Sofoklej. Več jih ni bilo. Grško gledališče je bilo ljudsko, zato si je predstave ogledalo veliko gledalcev. Na tekmovanjih, ki so bila marca in aprila, so običajno uprizorili tri tragedije in eno komedijo. Predstave so trajale od sončnega vzhoda do sončnega zahoda. Največkrat je zmagal Sofoklej. V grškem gledališču so lahko igrali le moški. Če je bilo potrebno uprizoriti žensko vlogo so zato imeli maske. Grško gledališče se je razvilo iz obredov v čast bogu Dionizu. Grška beseda tragedija je najprej pomenila speve »kozlov«, to se pravi v kozle preoblečenih častilcev boga Dioniza. Pri teh verskih obredih so govorili, peli in plesali. Z ulic so se kasneje preselili na poseben prostor – amfiteater, gledališče na prostem. To gledališče je bilo polkrožne oblike. V sredini je bil okrogel prostor, plesišče, kjer je nastopal zbor. Sredi orkestre je bil Dionizov oltar, namenjen daritvi. Ozadje je zapirala lesena gledališka zgradba tako imenovane skene (scena), pred katero so nastopali igralci. Na drugi strani orkestra oz. prizorišča so se v polkrogu dvigale klopi za gledalce. Zaves sprva ni bilo. Kulise je uvedel šele Sofoklej. Grško gledališče je imelo dva vhoda, skozi katera so na oder hodili tudi igralci. Kadar je igralec prišel iz desnega vhoda, je pomenilo, da prihaja iz mesta ali pristanišča, z levega pa iz polja ali iz tujine. Notranja zgradba grške drame ima obliko trikotnika (zasnova, zaplet, vrh, razplet, razsnova).

Sofoklej

Sofoklej je bil grški dramatik. Rodil se je blizu Aten. Bil je nadarjen glasbenik kar mu je kasneje pomagalo, da se je povzpел do dramatika. Sofoklej je kot eden najpomembnejših grških tragikov napisal je 127 dramskih del. Njegova največja mojstrovina je Kralj Ojdip.

Ostali pomembni dramatik

Tragedije: Ajshil in Evripides

Komedije: Aristofan

Helenistično

V Helenizmu je književnost doživela velik razvoj in spremembe v času. Pesniki so menili, da je epika najvišja pesniška oblika. Najbolj znan epski pesnik helenistične dobe je bil Kalimahos iz Kirene. V njegovih delih prevladujejo verski motivi. Med njegova najbolj znana dela spada knjiga z naslovom Aitia. Ep je začel počasi odmirati in pojavila se je lažja poezija, med katero so imele posebno mesto pastirske pesmi. V tej zvrsti poezije je bil najboljši mojster Teokrit.

Komedija je doživela nov razvoj zaradi spremenjenih političnih okoliščin po porazu v peloponeški vojni. Tako postane jezik bolj napreden, zabavali pa so se na račun raznih poklicev. Komedije so postale tudi manj živahne in bolj razmišljujoči.

Viri in literatura

<http://sl.wikipedia.org/wiki/Sofoklej>

http://projekti.svarog.org/grska_dramatika/

<http://www.s-gim.kr.edus.si/projekti/ucenje/matura/grska-antika.htm>

http://sl.wikipedia.org/wiki/Anti%C4%8Dna_knji%C5%BEevnost

http://sl.wikipedia.org/wiki/Starogr%C5%A1ka_knji%C5%BEevnost

http://www.najblog.com/media/5991/20080129-4antika_iliadaodiseja.pdf

<http://sl.wikipedia.org/wiki/Homer>

<http://sl.wikipedia.org/wiki/Odiseja>

<http://sl.wikipedia.org/wiki/Iliada>